

kad ih čitamo u trenucima opuštenosti, kao i djela iz klasične (grčke) literature, svjedoče da je čovjek u biti uvijek i svugdje isti, da priznaje neke zajedničke opće vrijednosti, da ga muče ista pitanja — te da su, na kraju, ove stare bajke vrlo suvremene.

ZOV SAVJESTI ILI GOLUBICA MIRA

Dr. Marko Veselica: *Zov savjesti iz hrvatskog Sibira*, Zagreb, 1990.

Drago Šimundža

Prof. dr. Marko Veselica, priznati i poznati znanstveni, društveni i politički djelatnik, bio je i postao je, u ovim zadnjim desetljećima, metafora hrvatskog političkog progona. Osuđivan je na 18 godina zatvora i 8 godina naknadnog gubljenja osnovnih prava: progona iz javnosti. Optužbe, osude i presude, neljudska tretiranja i maltretiranja, sve zbog verbalnog delikta i misli koje su još dok je bio u tamnici bivale načelno prihvaćene, potakli su ga na zapis i svjedočenje, kako on kaže, »za sve ponižene i uvrijeđene«, te smo tako dobili prvi svezak njegovih robijaških razmišljanja pod religioznim naslovom *Zov savjesti iz hrvatskog Sibira*.

Ova prva Veseličina zatvorska inspiracija višestruko me se dojmila. Iznenadila me je i obogatila. Iznenadila: zato što nisam mogao očekivati ovako misaonu i mirotvornu raspravu; obogatila: zato što se nisam susreo samo s dubokim i plemenitim mislima, nego, prije svega, s istinskim intelektualcem i plemenitim čovjekom, s jednom ljubavlju i sudbinom koje su prešle u svjedočanstvo.

Nisam mogao prisustvovati prvom predstavljanju knjige; ali me prijateljska riječ i topla posveta prisilile da je pročitam. Privukle su me na prvi pogled izvornost i spontanost kojom Veselica piše. Refleksije su brze, činjenice jasne. Uz poetski naboj i idejnu širinu, u svim zaključcima dominiraju etička poruka i miroljubiva toplina. To me je, koliko i prijateljska riječ, ponukalo da idem do kraja.

Zov savjesti je, osjetio sam, bogato svjedočanstvo jedne plemenite duše, koja — usprkos svim lutanjima vremena — zrači svojim iskonskim idealizmom: vjerom i ljubavlju. Vjerom u istinu i pravdu, u pobjedu dobra nad zlom, i ljubavlju prema svemu što je humano i sveto, što je istinski vrijedno i plemenito. Shvatio sam to već iz uvodnih misli i sve više sam se u tome uvjeravao:

»Ja zaista volim Hrvatsku, volim je kao rođenu majku... Zaljubljen sam u njezinu sudbinu... to je ljubav bez pogodbe i traženja naknade« (str. 6). »Ta začaranost Hrvatskom oplemenjuje moje srce, obogaćuje moj život i približava me svim narodima svijeta, jer i oni nose tu neprolaznu ljubav koja gori u njihovim srcima kao najveće bogatstvo s kojim se oplemenjuje čovječanstvo« (9).

Poetske po svom izričaju, ove su riječi odrednica autora i njegova djela. Za dio ljudi njegove generacije, opijenih materijalističkim shvaćanjima svijeta, one bi mogle zvučiti romantično i ideološki naivno, ali u svom iskonskom značenju one su bile i ostat će smisao povijesti i sudbine jednog naroda, za čiju je slobodu i život Marko Veselica bio spreman položiti svoju slobodu i život. Zbog toga, bar u onom dijelu u kojem Veselica razmišlja, a to je glavni dio — za razliku od onoga u kojemu navodi optužbe i presudu za »izmišljene zločine« — njegovo svjedočanstvo izvire iz dna bića, iz misli i osjećaja prelazi u riječi i djela.

Sama knjiga je neobično tkana. Poput modernog romana koji ruši prostornu i vremensku dimenziju, *Zov savjesti* stvara svoju mozaičnu strukturu. Kronika se pretvara u povijesnu analizu, stvarnost u etičku prosudbu, podatak

u refleksiju. Autorov subjektivitet prelazi u univerzalna načela, traga za najdubljim mislima i porukama ljudske povijesti, doziva u pamet transcendentne vrijednosti i budi savjest, kako bi, ispod šablonski sročene presude i fiktivno vođenog procesa, uputio na temeljna načela i smisao ljudskog bivstvovanja, na naravnu paradigmatičnost i pravde, mimo koje su sve zakonske fikcije i presude obične »kriminalističke priče« i legalističke namještaljke.

Prvi dio *Zova savjesti*, »Zatvorske katarze«, dubinski razmišlja nad čovjekom i njegovom sudbinom. Veselica polazi od svoje situacije, od nutarnjeg zla u čovjeku, u sistemima i u povijesti — i postaje mislilac, etičar i humanist, čovjek koji svoju patnju pretvara u zajedničku katarzu, u kristovski iskupljujuće djelo, nadahnuće i opomenu, u škonsku poruku ljubavi i mira.

Izvor i poticaj najdubljoj refleksiji, povijesnoj analizi i javnom zalaganju za normalne pravne norme naći ćemo u »sudskoj fabuli« o krivnji optuženoga. Zanimljivo je pratiti što se je sve »sudilo« »u ime naroda« i kako su se stvarale »političke kriminalne priče«. Veselica je donio jednu, sročenu i izrečenu na njegov račun, i njemu dostavljenu, u Hrvatskoj koju je toliko ljubio, u vidu »presude«.

»Kriminalnu priču« kompletira autorova *Studija*: o suverenitetu, naciji, nacionalnom gospodarstvu, ljudskim pravima, progonima, represijama i slobodi misli. Sve je to prezentirano kao završni govor »montiranog krivičnog procesa«. Izrečena u jednom dahu, *Studija* je primarno apologija zakonitosti, etičnosti, normalnog duhovnog i materijalnog razvoja naroda, osobnih sloboda i zajedničkog prosperiteta u razumnom demokratskom poretku. Mislilac i političar, Veselica se pokazuje kao stručnjak, zagovornik razvojnih procesa, pobornik osobnih i narodnih prava. Uz gospodarsku muči ga i demografska, duhovna i kulturna problematika hrvatskog naroda.

Zalažući se za svoju naciju, ista prava priznaje i drugima. »Svaki strah od potpune afirmacije nacija« — upozorava — »ima u sebi hegemonističko-integralističke izvore, a ljepljenje etiketa samo zato što netko voli i brani mirnim sredstvima svoje ciljeve ne pridonosi razvoju ravnopravnosti... na ovim prostorima« (str. 191).

Ukratko, »Hrvatski Sibir« ne uzvraća »okom za oko«. Naprotiv, svojim »zovom savjesti« potiče na sabiranje i razmišljanje, na slogu u miru i slobodi. Štoviše, svojim izlaganjem i refleksivnim poticajem prerasta u *golubicu mira*.

LJUBAV U TKANJU POVIJESTI

Družba Služavki Malog Isusa: *Vez ljubavi u tkanju jedne povijesti*, izd. Vrhovna uprava Družbe Služavki Malog Isusa, Zagreb, 1990.

Drago Šimundža

Prije stotinu godina, 24. listopada 1890, sarajevski nadbiskup dr. Josip Stadler ostvario je svoje najljepše djelo: *osnovao je Družbu Služavki Malog Isusa*, živu zajednicu Božje prisutnosti među ljudima. Uputio ju je u povijest, na čast Bogu i svom narodu. Predao joj je najveće bogatstvo u njezinim zavjetima i pravilima: *veličinu u služenju, uspjeh u povjerenju u Providnost, smisao života i zvanja u ljubavi prema najpotrebnijima*. Bilo je to duhovno bogatstvo koje su Služavke prihvale i, usprkos svim poteškoćama, za nj i s njim živjele.

Ponosne na svog Utemeljitelja i svoju povijest, Stadlerovke su ove godine proslavile svoj stoljetni jubilej. Slavilo se u svim samostanima i središnjim kućama, a najsvečanije je bilo tamo gdje se Družba rodila: u Sarajevu 23. i 24. listopada ove godine.